

Projekta partnermediju veidoto satūra vienību izvērtējums

Kopumā projekta partneri iesniedza 31 žurnālistikas materiālu (30 latviešu valodā un 1 krievu valodā). Ir novērojama žanru un formātu dažādība: ir veidotas gan ziņas, gan skaidrojoši, izvērsti materiāli, gan diskusijas.

Materiālu publicēšanas kalendārs:

Mēnesis	Medijs/Izdevniecība
Maijs	(2.05.) LETA; (2.05.) LETA; (9.05.) Re:TV; (16.05.) Re:TV; (23.05.) Re:TV; (30.05.) Re:TV;
Jūnijs	(20.06.) LSM/LTV; (29.06.) LETA;
Jūlijs	(12.07.) LETA; (2.07.) LSM/LTV
Augusts	
Septembris	(16.09.) LETA; (25.09.) LSM/LTV;
Oktobris	(5.10.) TV24; (5.10.) TV24; (11.10.) Druva; (12.10.) Druva; (15.10.) Rīgas viļņi; (22.10.) LETA; (25.10.) Rīgas viļņi; (27.10.) LETA; (27.10.) LSM/LTV; (28.10.) Rīgas viļņi; (31.10.) TV24;
Novembris	(1.11.) LSM/LTV; (2.11.) LSM/LTV; (3.11.) LSM/LTV; (3.11.) LSM/LTV; (10.11.) LETA; (12.11.) LETA; (13.11.) LETA (krievu valodā); (13.11.) Re:TV; (14.11.) Re:TV.

Šajā dokumentā sniegtais projekta izstrādes laikā veidoto materiālu izvērtējums ir balstīts projekta izstrādes laikā veidotajās redakcionālajās vadlīnijās darbā ar mazaizsargātajām un atstumtības riskam pakļautajām cilvēku grupām. Vadlīnijas tika veidotas, balstoties uz diskusiju rezultātiem ar mediju pārstāvjiem, kā arī iepazīstoties ar iepriekš ārzemēs veiktiem pētījumiem un nozares organizāciju sagatavotajiem ieteikumiem mediju darbā.

Galvenās kategorijas, kas vadlīnijās ir apskatītas un uz kurām balstīts mediju satūra izvērtējums, attiecas uz valodas lietojumu, informācijas avotu izvēli, žurnālistu pienākumu to rīcībā esošo informāciju kritiski izvērtēt un parādīt kontekstā, izvairīšanos no stereotipizācijas un korektu vizuālo elementu lietojumu tēmas ilustrēšanā.

Pārskats ir strukturēts pa mediju organizācijām. Katrā apakšsadaļā sniegts vērtējums par atsevišķo mediju organizāciju veikumu. Pārskata noslēgumā sniegti kopējie secinājumi un ieteikumi.

LSM/LTV

LSM/LTV projekta ietvaros iesniedza trīs rakstus: identificētie žanri ir intervija, žurnālista komentārs un reportāža.

Publikācija “Ar kampaņu «Atvērtība ir vērtība» centīsies sekmēt toleranci pret patvēruma meklētājiem”, (20. jūlijs) stāsta par atvērtības kampaņu, kuras iniciators ir Sabiedrības integrācijas fonds. Publikācijas pašā sākumā ir iezīmēta būtiska problemātika – vairums Latvijas iedzīvotāju imigrāciju no valstīm, kas nepieder pie ES, uztver negatīvi. Tomēr Latvijas sabiedrības negatīvās attieksmes iemesli īsti netiek apskatīti, tādējādi izpaliek arī šādas attieksmes (ne)pamatoības izvērtējums. Rakstam pievienotajā videoklipā, kas ir sagatavots kampaņas laikā, vairāki uzņēmēji stāsta par kopumā pozitīvo pieredzi saistībā ar ārvalstnieku nodarbināšanu. Tiek veidots kolektīva anonīma, integrēta un darba rokas un citus resursus nodrošinoša ārzemnieka tēls – taču ne klipā, ne rakstā pašu ārzemnieku balsis neizskan. Raksts ir papildināts ar attēlu, kuram ir lakonisks paraksts “Publicitātes foto” – bet tajā ir atainoti ārvalstnieki, un tas liek pieļaut, ka aprakstītajā procesā viņi ir līdzdarbojušies.

Raksts caur ekspertu viedokļiem cenšas akcentēt, ka šādai attieksmei nav pamata. Iespējams, ka tas tā ir, taču ir zināmas šaubas, ka argumenti par patvēruma meklētāju un citu imigrantu potenciālo pienesumu Latvijas ekonomikai, kas rakstā izskan, varētu būt pārliecinoši. Pozitīvi, ka papildus viena notikuma aprakstam ir arī ANO ziņojuma apskats, kas ietver būtisku informāciju, piemēram, ka četri no pieciem bēgļiem paliek kaimiņzemēs.

Raksts “Investīcijas vai robežas. Kas palīdzēs apturēt bēgļus un migrantus no Āfrikas?” (25. septembris) ir intervija ar Vācijas Attīstības politikas institūta Āfrikas lietu pētnieci Kristīni Hakenešu. Tas informē par pašreizējām tendencēm Vācijas un visas ES attiecībās ar Āfriku saistībā ar migrācijas procesiem, tai skaitā sniedz ieskatu ES un Āfrikas ekonomisko attiecību kontekstā. Konkrēti, intervijā sniegta Eiropas perspektīva, bet to, kā situācija izskatās no Āfrikas puses, būtu vērtīgi apskatīt citos materiālos.

Šajā jomā bieži pieminēts problēmjautājums ir par ekonomisko neokoloniālismu, kuru caur “investīcijām” no Eiropas jaunattīstības valstīs veido privātais sektors – rakstot par Eiropas migrācijas politiku plašākā kontekstā, būtu nepieciešams apskatīt arī to. Tādējādi Eiropa caur privātā sektora mehānismiem var ne tikai palielināt sociālekonomisko attīstību (ņemot vērā strauji augošo ekonomiku augsto nevienlīdzību valstu iekšienē, arī diskutējams pēc būtības), bet arī ar netiešiem mehānismiem ietekmēt piespiedu palikšanu valstīs (piemēram, caur kredītu jūgu).

Savukārt Toma Ancīša komentārs “Toms Ancītis: Par spīti ES samitam, Vācijā joprojām nerimstas strīds par migrāciju” (2. jūlijs) par bēgļu tematikas nozīmi Vācijas iekšpolitikā sniedz ieskatu procesos, kuri pēdējo gadu laikā ir noteikuši Vācijas – vienas no galvenajiem bēgļu galamērķiem mērķiem Eiropā – nostāju bēgļu uzņemšanas jautājumos, tādējādi skaidrojot norises, kuru kontekstualizācijai Latvijas vietējie mediji parasti lielu uzmanību nepievērš.

Tas ir ļoti labi uzrakstīts materiāls, kas ir par Vāciju, bet to var netieši saistīt ar Latvijā notiekošiem procesiem un politisko retoriku, kurā izskanošajiem argumentiem par labu vienam vai otram risinājumam var nebūt tiešas saiknes ar reālo situāciju aprakstošajiem skaitļiem.

2. un 3. novembrī portālā LSM tika publicēti “Providus” pētnieku Agneses Lāces un Rasmusa Filipa Geka raksti par aktuāliem starptautiskās migrācijas procesiem – “Patvēruma meklētāju un migrantu kolonna - kā tā saistīta ar ASV un ES iekšpolitikā?” un “Patvērums 21.gadsimtā: vai pašreizējais regulējums atbild mūsdienu draudiem?”. Šīs publikācijas padziļināti skaidro gan pašreizējos galvenos iemeslus, kuru dēļ cilvēki dodas uz citām valstīm, gan arī sniedz

migrācijas un migrantu uzņemšanas politiskā konteksta skaidrojumu. Šāda veida publikācijas Latvijas informatīvajā vidē ir ļoti nepieciešamas, tās parāda migrāciju kā dažādu procesu mijiedarbības iznākumu un ļauj labāk izprast, kādu motīvu vadīti, cilvēki dodas uz citām valstīm un cik ļoti viņiem ir jāriskē, lai savu mērķi sasniegtu. Rakstos apskatīta arī cilvēciski traģiskā šīs tēmas puse, un tas var auditorijai palīdzēt labāk izprast migrantu motivāciju un rīcību.

Rakstiem ir pievienotās fotogrāfijas ir problemātiskākais aspekts. Fotogrāfijām nav paraksta, līdz ar to rakstā “Patvēruma meklētāju un migrantu kolonna – kā tā saistīta ar ASV un ES iekšpolitiku?” ir grūti saprast, kas tajās atainots – vai tās ir izmantotas tikai kā vispārīga migrācijas tēmas ilustrācija (attēloti cilvēki – gan masas, gan indivīdi – un varasiestāžu pārstāvji), vai arī tās ir tieši no tiem pasaules reģioniem un tieši par tiem aktuālajiem notikumiem, kas rakstos minēti. Tādējādi šāda prakse neatbilst projekta laikā izstrādātajās redakcionālajās vadlīnijās formulētajiem principiem. Vizuālais tēmas atainojums šķiet daļēji pretrunā ar cilvēcisko un kontekstuālo tēmas skaidrojumu pašā raksta.

Raksts “Azerbaidžānas emigrācijas mafija jeb nepiepildītās cerības un vilšanās Eiropas patvēruma sistēmas ēnas pusē” pievēršas vēl kādai būtiskai problēmai, kas saasina migrācijas problēmu Eiropā – nelegālo biznesu, kura pārstāvji pelna ar bieži vien nepamatotiem solījumiem par to, cik labas dzīves iespējas paveras Eiropā. Šeit runa ir par ekonomisko migrāciju, kas ir jānošķir no tādas migrācijas, kuras laikā cilvēki bēg no kara vai citām briesmām, uz kā pamata ir iespējams pieprasīt citā valstī patvērumu. Būtisks ir akcentējums, ka šīs ir dažādas parādības, un tām ir nepieciešami atšķirīgi risinājumi.

Raksts “Balkānu migrācijas ceļā jauni saspīlējumi un bažas par humāno krīzi” sniedz ieskatu situācijā Bosnijā un Hercegovinā un citās Balkānu valstīs, kas ir daļa no migrācijas maršruta uz turīgākajām Eiropas valstīm. Izklāstīts saspīlējums starp cilvēkiem, kas iestrēguši uz valstu robežām, un varasiestāžu pārstāvjiem, kas valstu robežas sargā.

Šī publikācija, kā jau vairums Latvijas mediju ārzemju ziņu sadaļās publicēto rakstu, ir balstīti uz ārvalstu mediju materiāliem. Saprotamu iemeslu dēļ korespondentam nav iespēju pašam personīgi doties uz notikuma vietu un redzēt situāciju ar savām acīm. Šādā situācijā ir jāpaļaujas uz citu žurnālistu darbu, un īpaši svarīga ir avotu izvēle. Viena no rakstā minētajām atsaucēm ir uz “medium.com” – tomēr šī ir satura publicēšanas platforma, līdzīga kā “Wordpress” un “Facebook”. Tajā lietotājiem ir iespējams izveidot savu kontu un publicēt materiālus – attiecīgi, norāde, ka informācija iegūta šeit, lasītājam neko nepasaka par tās reālo avotu. Rakstā parādās atsauces uz migrantu sacīto citiem medijiem.

Publikācija papildināta ar fotogrāfijām, tomēr tām nav paraksta – netiek pateikts, kad tās tapušas un tieši ko parāda.

Raksts “Svarīgi nenošķirt bēgļus un migrantus. Aktīvista pieredze, strādājot ar integrācijas projektiem Latvijā” ir intervija ar Alekseju Anisimovu, kurš Latvijā pārcēlies uz Krieviju. Publikācijai ir laba iecere – runāt ar iebraucēju par dzīvi Latvijā un izzināt viņa pieredzi. Tomēr intervija dažos aspektos virspusēja, bez koncentrēšanās uz nozīmīgāko problēmu skaidrojumu. Piemēram, uz jautājumu “Cik liela, tavuprāt, ir trešo valstu iedzīvotāju integrācijas problēma Latvijā?” atbilde ir: “Latvijā integrācijas problēmas noteikti eksistē. To, cik tā ir liela, man ir grūti noteikt. Domāju, ka pasaulē mēs varam redzēt valstis, kurās integrācijas problēmas ir lielākas.” Faktiski netiek pateikts nekas daudz. Pozitīvi, ka intervijā parādās informācija par raksta varoņa pozīciju, viņa iesaistīšanos integrācijas problēmu risināšanā un viņa uzskati par nepieciešamajām izmaiņām juridiskajā regulācijā. Tomēr, ja raksta varonim ir grūti raksturot, cik liela ir integrācijas problēma

Latvijā, tas liek šaubīties par viņa spēju piedāvāt atbilstošus risinājumus. Iespējams, labāk būtu bijis veidot rakstu par dažādiem sabiedriski aktīviem ārzemniekiem Latvijā, un no viņu uzskatiem un pieredzēm varētu izveidot niansētāku ainu par esošo situāciju.

Integrācijas ticamības momentu intervijai mazliet laupa tas, ka uzzinām – tā notikusi angļu valodā, bet intervējamais tomēr saka: “Drīz jau tikšu latviešu valodas augstākajā līmenī!”

Re:TV

Re:TV projekta izstrādes laikā ir sagatavojusi raidījumu ciklu "Viņi vai mēs? Iekļauties Latvijā", kā arī trīs ziņu sižetus, kuru materiāli lielā mērā ir balstīti raidījumu cikla sagatavošanas laikā iegūtajos materiālos. Raidījumos ir skarti dažādi ar trešo valstu pilsoņu integrāciju saistīti jautājumi – skaidrotas jēdzienu definīcijas, detalizēti izstāstīts par dažādu institūciju un organizāciju darbu saistībā ar trešo valstu pilsoņiem, intervēti mediju eksperti un citi pētnieki. Visbeidzot, parādīti arī vairāki ārzemnieki, kas ir vai nu veiksmīgi iekļāvušies Latvijas sabiedrībā, tai skaitā iemācījušies, valodu, vai kuri šeit pavada ierobežotu laiku, taču kuriem ir pozitīva pieredze. Raidījumu cikls skaidro Latvijas valsts pieeju starptautiskās migrācijas jautājumos un parāda iebraucējus cilvēciski – kā indivīdus, kuriem ir interese par Latvijas kultūru un cieņa pret to.

Vienlaikus ir jāatzīmē arī vairākas vājās vietas šī raidījuma koncepcijā. Pašu ārvalstnieku perspektīva, kas rādīta raidījumu ciklā, ir visai ierobežota. Lielākais ētera laiks raidījumos tiek izmantots, intervējot vietējos informācijas avotus, bet trešo valstu pilsoņi parādās tikai raidījumu cikla otrajā daļā. Ārzemnieku loma šajā koncepcijā ir reprezentēt pozitīvos tēlus, kas ir draudzīgi un novērtē to, ko Latvija kā valsts un sabiedrība var sniegt – tai skaitā atgādinot, ka Latvijas iedzīvotāji paši nepietiekami novērtē to, kas viņiem ir. Tas, ka šādi vēstījumi mediju saturā parādās, pats par sevi ir svarīgi un vērtējams pozitīvi. Tomēr vienlaikus, jādūmā, ka pozitīvie stāsti nav vienīgie, kādi eksistē. Izvēlētie cilvēki pilnībā neatspoguļo patvēruma meklētāju realitāti, un viņu piemēri vairāk ir kā vispārīga ilustrācija par to, cik dažādu kultūru pārstāvji dažādu iemeslu dēļ nonāk Latvijā. Protams, pozitīvu vēstījumu veidošanai ir vieglāk izmantot šādus piemērus, kur cilvēkiem jau ir atrisināti ar uzturēšanos un iekļaušanos saistītie jautājumi, nevis par tiem ārvalstniekiem, kam, piemēram, jācīnās par dzīvesvietas atrašanu.

Iespējams, arī šādi sižeti mazina negatīvo attieksmi pret patvēruma meklētājiem un citiem ārvalstniekiem. Taču mediju saturs, kas apiet sabiedrībā esošos (daļā gadījumu – maldīgos) priekšstatus un vienkārši mēģina tos neitralizēt ar pozitīvajiem stāstiem, var netikt uztverts kā leģitīms, ticams. Bet kāda ir kopējā aina ar trešo valstu pilsoņiem Latvijā? Kāda ir viņu vispārējā pieredze sadarbībā ar valsts iestādēm un vietējo sabiedrību? Kā pret viņiem izturas, ko domā vietējā sabiedrība un kāpēc? Uz to atbildes nav.

Otra problēma ir tas, ka raidījumu cikla pamata naratīvu lielā mērā veido valsts institūciju darbinieki, nevis cilvēki, kurus raidījuma tematika skar tiešākā veidā. Raidījumā intervētā Anda Rožukalne, stāstot par sevis vadīto pētījumu saistībā ar mediju saturu par bēgļiem, stāstīja, ka mediji nav devuši pietiekamu iespēju Latvijas iedzīvotājiem izprast dažādos migrācijas jautājumus, jo sarunājās vispārīgi, lietoja politiku frāzes un retoriku. Re:TV raidījumā politiķi intervēti netiek, tomēr amatpersonu naratīvs netiek pārbaudīts, izvērtēts. Ir pamatoti, ka par imigrāciju un integrāciju atbildīgo organizāciju pārstāvji ir nozīmīgs informācijas avots, un sniegtie

skaidrojumi par šo organizāciju darbu paši par sevi ir atbilstoši. Tomēr vienlaikus raidījumu saturs situāciju migrācijas jomā Latvijā neproblematizē – neizvērtē esošo procedūru, resursu un vispārējo migrācijas iznākumu veiksmīgumu. Vai pašu imigrantu pieredzes saskan ar amatpersonu nostādnēm? Vai institūcijām ir gadījies saskarties arī ar mazāk pozitīviem imigrācijas gadījumiem nekā atainots raidījumā? (Visticamāk, ka ir.) Cik lielā mērā valsts institūcijas spēj risināt potenciālos integrācijas riskus, kas ir saistīti ar imigrāciju?

Lai mediji sekmīgāk palīdzēt sabiedrības integrācijas procesos, vieniem no izejas punktiem būtu jābūt uzskatiem par migrāciju, kādi eksistē tajā sabiedrības daļā, kuru mediji vēlas uzrunāt.

Migrācija ir komplicēts temats, ar to saistīta ir gan virkne pieņēmumu, kurus var atspēkot, gan arī vismaz daži reāli izaicinājumi un grūtības. Pirmajā raidījumu cikla sērijā Kultūras ministrijas Sabiedrības integrācijas departamenta pārstāve pamatoti skaidro, ka viens no mērķiem ir nepieļaut imigrantu noslēgtu kopienu veidošanos, jo sociāla izolētība ir saistīta ar radikalizācijas risku. Taču netiek konkretizēts, kā praktiski notiek darbs ar tiem ārvalstniekiem, kas Latvijā dzīvo – jādoma, ka visi ārvalstnieki neapmeklē tādus sabiedriskus integrējošus pasākumus, kā rādīts citos cikla raidījumos.

Kritiskāk izvērtējot esošo situāciju, tai skaitā valsts un nevalstisko organizāciju spēju šīs problēmas risināt, saturs par imigrāciju un integrāciju būtu gan auditoriju uzrunājošāks, gan arī informatīvi bagātīgāks. Cikla pirmā sižeta sākumā, stāstot par patvēruma meklētājiem, tiek rādīta Latvijas nepilsoņa pase – ir iespējamā plašas interpretācijas iespējas par to, kas ar to bija domāts.

Rīgas viļņi/jauns.lv

Raksts “Darbu var atrast arī bez valsts valodas prasmes: kur tagad strādā Latvijā nonākušie patvēruma meklētāji” (15. oktobris) vēsta par nodarbinātības iespējām, kuras Latvijā nonākušajiem patvēruma meklētājiem ir un par to, kā viņi iekļaujas Latvijas darba tirgū. Informācijas avoti ir nodarbinātības statistika, kā arī premjerministra izteikumi; tiek stāstīts par starptautiskiem līderu tikšanās pasākumiem un ārējo robežu aizsardzību. Pašu nodarbināto ārvalstnieku viedokļa nav.

Raksts “Tallinā nonākusi Sīrijas bēgļu ģimene apgūst valodu un sāk veiksmīgu biznesu ar kūkām” (28. oktobris) ir par pozitīvu integrācijas piemēru – sīriešu bēgļiem, kas Igaunijā attīstījuši uzņēmējdarbību un iekļāvušies vietējā sabiedrībā. Publikācija ir veidota, balstoties uz sekundāru avotu: raksta pamatā ir intervija, kas publicēta ANO Bēgļu aģentūras tīmekļa vietnē. Līdz ar to arī šis jauns.lv publikācijas autori ir izvēlējušies pilnā mērā paļauties uz viena avota sniegtās informācijas pārstāstījumu. Labāk būtu bijis meklēt kādu vietējo piemēru.

Publikācija “Šogad - vēl pirms lēmuma par statusu - Latviju pametuši teju visi pārceltie patvēruma meklētāji” (25. oktobris) sniedz vispārēju pārskatu patvēruma meklētāju aspektu dinamikā – saistībā ar nodarbinātību un uzturēšanos Latvijā. Izmantota informācija no Nodarbinātības valsts aģentūras, citēts premjerministrs Kučinskis. Tāpat atsauce uz nodarbinātību pret šiem cipariem var radīt iespaidu, ka cilvēki nevēlas strādāt, taču nav apskatīts viss, kas saistīts ar izaicinājumiem – valodas apguvi, stereotipiem. Atšķirībā no iepriekšējā raksta, premjera viedoklis šeit ir iederīgāks, tomēr bez īpaša satura atspoguļotās statistikaskontekstā.

Rīga TV24

Raidījums “Globuss” (5. oktobris)

Raidījums ir diskusija par patvēruma meklētāju krīzi un tās politiskajām sekām gan Eiropas Savienības, gan nacionālo valstu līmenī. Diskusijā piedalās kompetenti eksperti, kas pārstāv dažādas jomas un var sniegt informatīvu pieņemumu dažādos tēmas aspektos. Raidījuma vadītājs ir atbilstoši sagatavojies, uzdod jautājumus pēc būtības un iesaista dalībniekus sarunā.

Kopumā diskusija sniedz kontekstu par bēgļu krīzi, tai skaitā parādot, ka Eiropā notiekošie ārējās migrācijas procesi pasaules mērogā nav ekstrēmi, un vairums patvēruma meklētāju uzturas jaunattīstības valstīs, savu mītnes valstu tuvumā. Sniegts arī ieskats situācijā Latvijā. Tāpat tiek skaidroti iemesli, kāpēc cilvēki bēg, tai skaitā netieši tiek norādīts uz dažiem sabiedrībā pastāvošiem neatbilstošiem pieņēmumiem, ka patvērumu citviet var meklēt tikai cilvēki no tām valstīm, kurās notiek karš. Atspoguļota arī cilvēktiesību perspektīva, minēti konkrēti gadījumi.

Tikai garāmejojot tiek iezīmēti patvēruma meklētāju uzņemšanas iznākumi dažādās valstīs. Fokuss lielā mērā ir uz patvēruma meklētāju problēmas uztveri un interpretāciju politikā – tai skaitā saistībā ar to, kā pretimigrācijas noskaņojums ir viens no radikālāk noskaņotu politisko spēku popularitātes pieauguma iemesliem. Tomēr tas, kādi Eiropas valstīm ir vai nav reālie rezultāti patvēruma meklētāju integrēšanā un kā imigrācija ietekmē valstu sociālos, ekonomiskos un citus procesus, nav raidījuma fokusā. Kādā no citiem raidījumiem būtu nozīmīgi pievērsties arī šiem aspektiem – ņemot vērā, ka tieši priekšstati un uzskati par tiem lielā mērā ietekmē arī sabiedrības attieksmi pret imigrāciju vispār un patvēruma meklētājiem konkrēti.

Patvēruma meklētāju reprezentācijas kontekstā problemātiska ir daļa no raidījumā izmantotajiem ilustratīvajiem materiāliem. Studijas viesu sacītā fonā rāda kadrus no citām valstīm ar patvēruma meklētājiem, nepaskaidrojot, kas ir šie kadri, kas tajos ir atainots un kāda ir to saistība ar konkrētajā brīdī raidījumā runāto. Būtu labāk, ja izmantotā vizuālā informācija būtu arī tulkota latviešu valodā.

Raidījumā “Vēlais ar Streipu” (31. oktobris) migrācijas jautājumi tika apskatīti rubrikā “Streipa prāta mehānika”. Raidījuma vadītājs migrācijas tēmai sniedz kontekstu no vairākiem aspektiem. Viņš norāda, ka Latvijā citu etnisko grupu pārstāvji allaž ir bijuši sastopami; atgādina, ka arī Latvijas iedzīvotāji savulaik ir devušies gan ekonomiskā, gan politiskā migrācijā; sniedz datus par patvēruma meklētāju un pastāvīgās uzturēšanās vai termiņuzturēšanās atļaujas ieguvušo cilvēku skaitu Latvijā, kas parāda, ka šie skaitļi nav lieli. Viņš arī norāda uz humānajiem apsvērumiem, kuru dēļ patvēruma meklētāji būtu jāuzņem (piemēram, tāpēc, ka viņi bēg no kara), kā arī piemin atsevišķus gadījumus ar iebrāucējiem, kas ir veiksmīgi iekļāvušies Latvijas sabiedrībā. Pozitīvi, ka fona attēli parāda dažādas realitātes, tai skaitā, cilvēkus, kas strādā, piemēram. Tiek piesaukti arī personiski un cilvēciski piemēri. Šīs rubrikas vēstījums ir, ka par Latvijas iedzīvotājiem iebrāucējiem nav jāuztraucas un ka “eksistenciālu draudu” tie nerada.

Imigrācijas problemātika ārvalstīs savukārt tiek interpretēta virspusēji. Tiek norādīts uz pašreizējā ASV prezidenta Trampa atbalstīto imigrācijas politiku, pieminot tikai migrantu gājienu no Centrālamerikas uz ASV robežu, par kuru prezidents ir “kurinājis bailes un šausmas”. Raidījumā tiek apgalvots, ka “patiesībā” šinī gājienā ir vien “pāris tūkstoši sieviešu un bērnu, kas mūk no kara un noziedzības”. [BBC gan ziņo](#), ka gājiena dalībnieki ir “lielākoties jauni vīrieši” – lai mērotu tālo un smago ceļu, fiziskā izturība ir ļoti svarīga –, lai gan gājienā ir arī daudz ģimeņu. Taču lielāka problēma ir jautājuma vienkāršošanas un vispārināšanas risks, nepieminot, ka

migrācijai var būt dažādas sekas. Rubrikā tiek pieminēta Vācija, un Streips atzīst, ka kritika par masu imigrācijas politiku ir viens no iemesliem, kāpēc Angela Merkele ir atteikusies no plāna kandidēt uz vēl vienu kancleres amata termiņu. Tomēr pati migrācijas politika un tās iznākumi, ar ko Vācijas politikā ir pieaugusi neapmierinātība, pēc būtības netiek apskatīti; šīs neapmierinātības iemesli (tai skaitā to iespējamā pamatotība vai nepamatotība) netiek iztirzāti.

Rezultātā raidījums pamato, ka pašlaik Latvijā nav pamata uztraukties par patvēruma meklētājiem un to iespējamajām radītājām sekām – tas ir pozitīvi. Tanī pašā laikā raidījums nepievēršas tam, cik daudzveidīgi ir iemesli, kāpēc masu migrācijas politika citās valstīs ir pretrunīgi vērtēta. Daži no šiem iemesliem var būt saistīti ar aizspriedumiem, pret ko medijiem būtu jāvēršas, bet citos gadījumos būtu vērts iedziļināties daudzveidīgajos imigrācijas procesos un iznākumos, lai tādējādi detalizētāk atklātu šīs parādības kompleksumu, daudzslāņainību.

Druva

Druva sagatavoja divas publikācijas, abas ir veidotas aprakstu žanrā. Gan pirmais (“No Ķīnas, arī Korejas un Baltkrievijas”; 11. oktobris), gan otrais (“Topošie mūziķi - jaunības spārnoti”; 12. oktobris) raksts ir lokalizēts migrācijas atstāstījums, kad fokusā ir Cēsis un trešo valstu pilsoņu integrēšanās vietējā sabiedrībā.

Raksts “No Ķīnas, arī Korejas un Baltkrievijas” ir par imigrantu iekļaušanos vietējās skolās, bet šeit pamatā intervēti ir tikai skolu pārstāvji, kuri runā visu pārējo iesaistīto personu vārdā. Tādējādi var novērot zināmu vienpusējību viedokļu izvēlē. Piemēram, tiek izteikts apgalvojums, ka “bērni cilvēkus nevērtē pēc acu vai matu krāsas kā reizēm mēs, pieaugušie”, taču pašu bērnu perspektīva rakstā neparādās. Nav dzirdams arī vietējo jauniešu un viņu vecāku viedoklis. Trešo valstu pilsoņu pieņemšanas process tiek parādīts kā raīts un bez grūtībām. Protams, priecē, ka tas tā varētu būt iespējams, tomēr noderētu daudzveidīgāki informācijas avoti, kas šo procesu parādītu niansētāk. Raksts parāda integrētāju, nevis integrējamo perspektīvu. Tomēr pozitīvi, ka rakstā ir akcentēts, ka bērnu savstarpējā saskarsmē būtiskākas ir viņu prasmes un motivētība, nevis piederība kultūrai.

Līdzīgā kārtā neparādās arī imigrantu vecāku viedoklis un pieredze. Tā vietā par ārzemniekiem runā citi, viņus pozitīvi stereotipizējot kā centīgus, ieinteresētus apgūt valodu un vietējās tradīcijas. Šī veidotā aina gan nonāk pretrunā ar raksta sākumā atzīmēto, ka pašlaik “iebraucējus no Ķīnas pilsētnieku vidū var satikt reti”. Rakstā trešo valstu pilsoņi ir raksturoti arī ar vārdiem “svešinieki”, “iebraucēji” un “ienācēji”, tādējādi atzīmējot viņus kā “citus”, atšķirīgos, vietējai kopienai līdz galam nepiederošos. Tas, ka pašlaik trešo valstu pilsoņu kopiena Cēsīs vairs nav tik liela, var darboties kā ilustrācija, ka viņi, par spīti rakstā izceltajiem cerīgajiem un pozitīvi vērtējamiem integrācijas aspektiem, tomēr nekļuva par savējiem. Kaut arī virsrakstā tiek pieminētas trīs valstis (Ķīna, Koreja, Baltkrievija), rakstā netiek runāts par Koreju, taču ir pieminēta Somālija. Divdomīgi skan rakstā izteiktais pieņēmums, ka ārvalstniekiem neatkarīgi no viņu kvalifikācijas atbilstošs varētu būt tikai darbs pie konveijera – tikai tāpēc, ka viņiem nav vietējās valodas zināšanu.

Rakstā “Topošie mūziķi - jaunības spārnoti” savukārt var novērot mazliet citādas notis. Tajā stāstīts, kā vietējie jaunieši ir iesmējušies par Ķīnā dzimušās Olīvijas kļūdaino latviešu valodu. Tāpat rakstā atzīmēts, ka Cēsu jaunieši arī vienaudžus no Malienas “mazliet pavelk uz zoba patskaņu o un e izrunas dēļ”. Šī, protams, var būt tikai draudzīga savstarpēja āzēšanās, tomēr vienlaikus atgādina, ka iekļaušanās sociālajā grupā nereti ir saistīta ne tikai ar līdzīgo

iezīmju identificēšanu, bet arī citādības uzsvēršanu. Par citādību atgādina arī raksta sākumā pieminētā Olīvijas matu krāsa, kura ir tumša un ir uztverama kā viņu no citiem nošķirošs marķieris.

Vienlaikus rakstā uzsvērts, ka vietējie jaunieši saprot papildu grūtības, kādas vietējā vidē ir mācīties kādam, kuram latviešu valoda nav dzimtā, un viņi atzīmē Olīvijas sirsnīgās cilvēciskās īpašības. Pozitīvi, ka šeit parādās arī pašas ārzemnieces balss. Īpaši izceļams tas, ka rakstā tiek atzīmēta arī vietējo jauniešu iespēja mācīties no Olīvijas – tas izceļ starpkultūru saskarsmes ieguvumus. Atšķirībā no pirmās publikācijas, kas nebija ilustrētā, šis raksts ir ilustrēts ar bildi no notikuma. Fotografijā ir redzama cilvēku grupa, priekšplānā ir arī smaidošā Olīvija.

Kopumā Druvas raksti rezonē arī ar bēgļu izaicinājumiem un iespējām, tāpēc mērķgrupas izvēle nav klajā pretrunā, vienlaikus tajos ir daži aspekti, kam būtu nepieciešama papildu apsvēršana.

LETA

Vērtējot ziņu aģentūras publikācijas, ir jāņem vērā šī žurnālistikas žanra specifika. Ziņu aģentūras nozīmīgākā auditorija ir citi mediji, kuri aģentūras rakstus var izmantot par informācijas avotiem, attiecīgās tēmas attīstot tālāk. Līdz ar to katrā atsevišķā ziņu aģentūras publikācijā allaž nav pamata gaidīt tik vispusīgu un niansētu tēmas atspoguļojumu, kādu vajadzētu saņemt informācijas plūsmas gala produkta saņēmējam – auditorijas pārstāvim. Ziņu aģentūra darbojas kā daudzveidīgas informācijas apkopotāja un izplatītāja – kā viens no filtriem informācijas plūsmā un viens no informācijas veidotājiem. Tādējādi ziņu aģentūrai ir liela ietekme publiskās dienaskārtības veidošanā, tomēr gala lēmumu par to, kā konkrēto tēmu parādītu un kādus aspektus rakstos iekļaut, pieņem tie mediji, kuru auditorija ir plašāka sabiedrība.

Viena no iesniegtajām satura vienībām ir plaša intervija par cilvēktirdzniecību, kurā divi jautājumi ir uzdoti bēgļu kontekstā. Rezultātā no šīs rindkopas ir radīta vēl viena atsevišķa satura vienība, kura no vienas puses atspoguļo faktu, ka bēgļu meitenes un sievietes var būt cilvēktirdzniecības upuri un tikt pievērstas prostitūcijai, no otras puses, par šo apgalvojumu nav pieejams Latvijas konteksts. Tāpat eksperts tur ir norādījis, ka bēgles pievēršas prostitūcijai (kas ne vienmēr ir cilvēktirdzniecības iznākums) tāpēc, ka nevar nodrošināt sevi ar pārtiku. Šie raksti tādējādi parāda vienu no potenciālajām problēmām, ar ko var saskarties pavēruma meklētāji, un tas sniedz papildinājumu citos LETAs veidotajos rakstos iezīmētajām problēmām

Atsevišķa satura vienība ir par Afganistānas pilsoni, kam tiesa ir ļāvusi iegūt patvērumu Latvijā. Tā sniedz šāda iznākuma pamatojumu, tai skaitā piemin situāciju Afganistānā. Paša patvēruma meklētāja viedoklis rakstā neparādās. Iespējams, tāda ziņa varētu dot ierosmi tālākiem pētījumiem kādam žurnālistam, atspoguļojot šo stāstu lielākā pietuvinājumā.

LETA ir rakstījusi arī par konfliktu starp Sabiedrības integrācijas fondu, biedrību “Patvērums “Drošā māja”” saistībā ar atbalstu patvēruma meklētājiem, kā arī par Latvijas Sarkanā krusta darbu ar patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu. Šīs publikācijas stāsta par to, kāds atbalsts šiem cilvēkiem tiek sniegts un ar kādām grūtībām viņi saskaras. Vienlaikus jāatzīmē, ka šādos gadījumos ir risks, ka priekšplānā nonāk tas, ka starp institūcijām ir konflikts par patvēruma meklētāju atbalsta kvalitāti. Rakstos parādās dažādu pušu viedokļi – tie ir korekti atspoguļoti –, lai gan lasītājiem no malas nav iespējams izdarīt secinājumus par to, kāda ir patvēruma meklētājiem sniegto pakalpojumu kvalitāte. Taču šeit vēlreiz ir jāuzsver ziņu aģentūras formāta specifika. Mediji, kuri izmanto šīs ziņas, var attīstīt tēmu tālāk – lai gan

pastāv risks, ka daudzi citi mediji ziņā par notiekošo tā arī pados tālāk, nemainot tās sākotnējo fokusu, tai skaitā neiekļaujot arī šo institūciju atbalstu saņemošo personu viedokli.

Pozitīvi vērtējama intervija ar A. Lāci, kas profesionāli atspoguļo situāciju. 16.09. ziņā “Latvija pabeigusi savulaik plaši apspriesto patvēruma meklētāju pārvietošanas programmu” savdabīga vārdu spēle ir izveidojusies saistībā ar patvēruma meklētāju pārvešanu. Frāze skan: “..vēl šī gada sākumā uz Latviju pārvesti kārtējie patvēruma meklētāji.” Tas ir formāls procedūras apzīmējums, taču latviešu valodā tajā var saklausīt negatīvu pieskaņu. Rakstā ir iekļauta informācija tieši par to, ka liela daļa pārvietoto patvēruma meklētāju pamet valsti, kas ir visvieglāk konstatējamais fakts – taču šī fakta konteksts, tai skaitā patvēruma meklētāju iespējamās problēmas un motīvi netiek skaidroti.

Informatīva ir 12. jūlija ziņa “Sešos mēnešos iebraucējiem Latvijā sniegtas 832 konsultācijas par juridiskiem, izglītības un nodarbinātības jautājumiem”, kas ir par Informācijas centru iebraucējiem. Tajā iekļauti statistikas dati, kā arī pieminēts, ka centra darbā palīdz brīvprātīgie no dažādām valstīm.

Secinājumi un ieteikumi

Informācijas avotu izvēle. Viens no projekta laikā sagatavoto vadlīniju principiem paredzēja kritiski izvērtēt izvēlētos informācijas avotus un neizplatīt tālāk nepamatotus viedokļus, kuru galvenā funkcija ir vairot viedokļa izteicēja popularitāti. Mediji, kas projekta laikā ir veidojuši satura vienības, šo principu ir ievērojuši. Vismaz iesniegtās satura vienības kopumā neliecina, ka mediji būtu bijuši gatavi dot atvērtu platformu politiķiem, kas varētu vēlēties veidot mediju dienaskārtību par migrācijas tēmu atbilstoši savām prioritātēm. Īpaši būtiski tas ir tāpēc, ka šis bija Saeimas vēlēšanu gads. Jādomā, ka vismaz daļēji to ietekmējis ir arī tas, ka pati patvēruma meklētāju un migrācijas tēma pašlaik publiskajā telpā ir kļuvusi mazāk aktuāla, līdz ar to, jādomā, ir mazāk mēģinājumu to izmantot, lai būvētu politisko kapitālu.

Vienlaikus jāatzīmē, ka nozīmīgs informācijas avots un tēmas aktualitātes uzturētājs ir dažādas valsts institūcijas, kuras nodarbojas ar migrācijas un patvēruma meklētāju jautājumiem. Tās medijiem nereti sniedz aktuālos datus un skaidro nostādnes, un mediji šīs nostādnes tālāk apaudzē ar citiem viedokļiem un faktiem. Taču pats institūciju darbs faktiski netiek vērtēts. Taču būtu ļoti svarīgi vērtēt, cik efektīva pašlaik ir bēgļu un citu ārvalstnieku integrācija – tai skaitā valsts iestāžu izpildījumā –, kādi ir lielākie izaicinājumi un kā tie tiek risināti.

Kopumā materiālos ir izmantoti daudzveidīgi informācijas avoti. Tiek sniegti skaitliski pārskati, amatpersonas un nevalstiskā sektora pārstāvji skaidro iestāžu darbu, tiek intervēti eksperti. Dažviet parādās arī cilvēciskie aspekti, un pie vārda tiek cilvēki, kuriem ir sadzīviska vai cita veida tieša saskarsme ar trešo valstu pilsoņiem. Raksti aptver arī plašu ģeogrāfiskā tvēruma daudzveidību: ir tādi, kas stāsta par Eiropas līmeņa politiskajiem notikumiem, skaidro procesus aiz Eiropas robežām, kuri ietekmē migrācijas plūsmas; bet ir arī tādi, kas šos procesus lokalizē un dokumentē konkrētu vietējo teritoriju kontekstā un cenšas parādīt trešo valstu pilsoņu dzīvi šeit.

Vienlaikus jāatzīmē, ka uz ārvalstu konteksta sniegšanu uzsvars varētu būt lielāks – tādējādi būtu iespējams labāk skaidrot un izprast to, kā procesi tālu aiz Latvijas un pat Eiropas robežām ietekmē arī dzīvi Latvijā.

Trešo valstu pilsoņu atveidojums. Pašu ārvalstnieku viedoklis publikācijās varētu būt krietni plašāk pārstāvēts. Ir saprotams, ka tas nozīmē papildu grūtības informācijas ieguvē – ne tikai intervējamo atrašanās, bet arī viņu reālo pieredzi izzināšanā. Tāpat vadlīnijas aicina žurnālistus ņemt vērā vēsturiskos, politiskos, sociālos un citus kontekstus, kas ir veidojuši un ierobežojuši mazaizsargāto atstumtības riskam pakļauto cilvēku iespējas un ir veicinājuši nevienlīdzību.

Trešo valstu pilsoņi mediju saturā lielākoties parādās caur pozitīvajiem stāstiem, kas vēsta, ka ar pietiekami lielu apņēmību ir iespējams veiksmīgi iekļauties vietējā vidē – gan iemācīties valodu, gan nodarboties ar uzņēmējdarbību. Šie elementi ir svarīgi, jo skar dažas no biežāk dzirdamajām bažām par imigrācijas iespējamo ietekmi uz Latvijas sociālo un kultūras vidi. Tomēr vienlaikus jāatzīmē, ka kultūratšķirības materiālos parādās lielākoties tikai kā ikdienas cilvēciskās saskarsmes nianse un vairumā materiālu netiek izzināts, kā Latvijā dzīvojošie ārvalstnieki šeit saglabā paši savu kultūru.

Uztecami, ka neparādās klaja vispārināšana, pamatojoties uz šaurām pazīmēm, piemēram, reliģisko piederību. Šie cilvēki tipiski tiek parādīti kā entuziastiski, draudzīgi, ieinteresēti vietējā kultūrā; tādi, kas novērtē Latvijas sniegtās iespējas. Šāda perspektīva ir svarīga un nepieciešama. Tomēr vienlaikus te pastāv arī (pozitīvās) stereotipizācijas risks caur vienvērtīgu atainojumu. To, ka šīs nav vienīgās pieredzes, kādas ārzemniekiem Latvijā varētu būt, atgādina LETAs ziņa par tiesas spriedumu, kas cilvēkam no Afganistānas ļauj iegūt patvērumu Latvijā. Tomēr tas, ar kādām grūtībām ārzemnieki Latvijā saskaras un cik dažādas ir viņu un vietējās sabiedrības mijiedarbības izpausmes, rakstos netiek uzsvērts. Žurnālistikas rakstiem būtu jāatklāj migrācijas un integrācijas procesu daudzveidība, izvairoties no vispārinājumiem par to, ka patvēruma meklētājiem Latvijā patīk un vietējie viņus labprāt pieņem (galu galā, ir zināms, ka ar pieņemšanu nebūt neiet viegli).

Tādējādi vislielākais šo materiālu trūkums ir – pārāk maz reālo bēgļu stāstu, kas ilustrētu dažādās situācijas, ar kurām patvēruma meklētāji, bēgļi vai vienkārši ārvalstnieki saskaras. Daļa no stāstiem par patvēruma meklētājiem savukārt netiek stāstīti ar pašu patvēruma meklētāju “balsi”, bet par to stāsta citi. Ciešāka saskare ar ārvalstniekiem, sarunās ar viņiem tiekot tālāk par vispārīgām pozitīvām frāzēm (par Latvijas skaisto dabu un draudzīgajiem cilvēkiem) ļautu dziļāk atklāt esošās problēmas.

Valoda kopumā ir lietota korekti. Žurnālisti zina, ko nozīmē jēdzieni “bēglis” un “patvēruma meklētājs”. Re:TV sižetos ir nodrošināts šo jēdzienus skaidrojums arī sabiedrībai. Vienlaikus dažviet parādās emocionāli piesātinātu vārdu lietojums. Piemēram, tādi vārdi kā “svešinieki” var traucēt saliedētībā un kontrastē ar kopumā pozitīvo vai attieksmi pret trešo valstu pilsoņiem, kas analizētajās publikācijās parādās.

Vizuālie risinājumi. Analizētajos materiālos biežāk parādās cilvēku grupas un sadzīves ainavas nekā indivīdu portreti. Taču indivīda seja piešķir stāstam personiskumu. Ir bijuši materiāli, kuros patvēruma meklētāji tiek rādīti bez paskaidrojuma, kas tur ir atainots un kāpēc tiek rādīts. Ir saprotams, ka vizuāla atveidojuma piemeklēšana var būt problēma, kuras risinājumam konkrētajā situācijā var nebūt pieejami resursi. Tomēr minimums, ko prasa izveidotās vadlīnijas

– izmantojot vizuālos materiālus, ir jānorāda, kas tur tieši ir atainots, kur un kad fiksēts.

Vairāk varētu veidot un izmantot vizuālos materiālus, kas parāda ārvalstniekus Latvijas vidē – taču bieži vien tiek izmantoti ārzemju mediju organizāciju veidoti vispārīgi un asociatīvi ilustrējošie materiāli.

Atsevišķi satura veidotāji ir rādījuši arī infografikus vai citus informācijas uztveri atvieglojošus materiālus. Tomēr šo praksi būtu iespējams attīstīt vairāk. Vairākās citās publikācijās ir bijuši iekļauti dažādi skaitļi par esošo situāciju, bet šos skaitļus būtu iespējams padarīt vieglāk uztveramus. Dažkārt statistikas dati un citi skaitļi tiek sniegti konteksta sniegšanai, kas ir ļoti svarīgi. Taču bez veida, kā skaidri šo kontekstu parādīt, šī iecere var nebūt tik efektīva, cik būtu iespējams.